מב: שבועת הדיינין פרק ששי שבועות

כולהו נמי טענת אחרים והודאת עצמו נינהו אלא בדרבה קמיפלגי דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והאי בכולי' בעי דליכפריה והאי דלא כפריה משום דאינו מעיז פניו בפני בעל חובו ובכוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי ליה אישתמוטי הוא דקא משתמיט מיניה סבר עד דהוי לי זוזי ופרענא ליה ורחמנא אמר רמי שבועה עילויה כי היכי דלודי ליה בכוליה ר' אליעזר בן יעקב סבר לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו מעיז והלכך לאו משיב אבידה הוא ורבנן סברי בפניו הוא דאינו מעיז אבל בפני בנו מעיז ומדלא מעיז משיב אבידה הוא מי מצית מוקמת לה כרבי אליעזר בן יעקב הא קתני רישא מנה לאבא בידך אין לך בידי אלא חמשים דינר פטור מפני שמשיב אבידה הוא התם דלא אמר ברי לי הכא דאמר ברי לי שמואל אמר לקטן ליפרע מנכסי קטן להקדש ליפרע מנכסי הקדש לקטן ליפרע מנכסי קטן תנינא מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה תרתי למה לי הא קמשמע לן כדאביי קשישא דתני אביי קשישא יתומין שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים בין לשבועה בין לזיבורית להקדש ליפרע מנכסי הקדש תנינא מנכסים משועבדים לא יפרעו אלא בשבועה ומה לי משועבדים להדיוט ומה לי משועבדים לגבוה איצטריך סלקא דעתך אמינא הדיוט הוא דאדם עושה קנוניא על הדיוט אבל הקדש דאין אדם עושה קנוניא על הקדש קא משמע לן והאמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש אמרי (א) ה"מ שכיב מרע דאין אדם חוטא ולא לו אבל גבי בריא ודאי חיישינן: **מתני'** ואלו דברים שאין נשבעין עליהן העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אין בהן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה שומר חנם אינו נשבע נושא שכר אינו משלם ר' שמעון אומר קדשים שחייב באחריותן נשבעין עליהן ושאינו חייב באחריותן אין נשבעין עליהן רבי מאיר אומר יש דברים שהן בקרקע ואינן כקרקע ואין חכמים מודים לו כיצד עשר גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש רבי מאיר מחייב שבועה וחכ"א כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין כיצד בית מלא מסרתי לך וכיס מלא מסרתי לך והלה אומר איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב: **גמ'** תשלומי כפל מנלן דתנו רבנן על כל דבר (ב) פשע כלל על שור ועל חמור ועל שה ועל שלמה פרט על כל אבדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שהן מטלטלין אין גופן ממון הקדש רעהו כתיב: (ולא תשלומי כפל) ולא ארבעה וחמשה: מ"ט תשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה: שומר חנם אינו נשבע: מנא הני מילי דתנו רבנן

כי

אלא בדרבה קמיפלגי. הכל מפורש בפרק שני דכתובות (דף יח:) ושם ד"ה ובכולי) ובהניזקין (גיטין דף נא: ושם) **ואין** בהן תשלומי כפל. דאפי' בקרקע שייכא גניבה כגון מסיג גבול אי נמי בגפנים טעונות והלה טוען טענת גנב ורבי מאיר מודה נמי בשאין עומדות ליבצר: **ולא** תשלומי ד' וה'. לא איצטריך אלא משום הקדשות דמשום קרקעות ועבדים לא איצטריך דאין נוהג אלא בשור ושה בלבד כדתנן בפרק מרובה (ב"ק דף סב:): **שומר** חנם אין נשבע. משום דקרא בשומר חנם כתיב דאיירי בשבועה נקט שבועה וה"ה דאין משלם אם פשע כמו שומר שכר דפטור מחיוב דידיה דהיינו גניבה ואבידה ונראה דשומר שכר נמי פטור מפשיעה כדמוכח בפרק המוכל (שם דף נג.) גבי ההוא ארנקי דלדקה דאתא לפומבדיתא אפקדיה רב יוסף גבי ההוא גברא פשע ביה אתו גנבי וגנבו ובעי למיפטריה משום לשמור ולא לחלק לעניים והתם שומר שכר היה לרב יוסף דאמר בסמוך שומר אבידה כשומר שכר משום דלא בעי למיתב ריפתא לעניא וה"ל למיתני נמי שומר שכר אין נשבע שנאמר אלא בשבועה קמייתא דכתיב בקרא איירי וקאמר נה דהשומר חנם אין נשבע דהיינו גניבה קאמר נמי דנושא שכר אין משלם גניבה והמ"ל נמי דשואל אין משלם אם נאנסה או אפי' נגנבה דהא איתקש לשומר שכר [א] ואם שאל בית ונשרף פטור. ועוד דמש"ה לא תני נה דלא שייך בהקדש שאלה ואע"ג דתניא תשלומי ד' וה' משום דשייך בכולהו אם מכר אלא דמיעט קרא אפי' שאר מטלטלין: **על** כל דבר פשע כלל. תימה בשלמא למ"ד במרובה (ב"ק סג:) חד בגנב וחד בטוען טענת גנב איצטריך למעוטינהו מכפל משום גנב עצמו אלא למ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב לא איצטריך כיון דאימעוט משבועה דאין שייך כפל בטוען טענת גנב אלא היכא דנשבע כדאמרינן התם וליכא למימר בקפץ ונשבע דבהגוזל קמא (שם דף קו.) משמע דליכא כפל אלא אם כן השביע בבית דין וי"ל דאיצטריך להיכא דנתחייב לו שבועה ע"י גלגול אבל קשה דאמאי איצטריך רעהו למעוטי הקדש מכפל דהתם לא שייך גלגול וי"ל דלמסקנא דריש מרובה (שם דף סג. ושם) ליכא אלא חד כלל ופרט וכלל אשבועה ואכפל ותרוייהו מימעטי מעל כל דבר פשע כדמשמע במרובה (שם) וקרא אכולה עניינא קאי דקאמר אי ס"ד על כל דבר פשע לכלל ופרט הוא דאתא ליכתבינהו הני פרטי גבי הנהו כו' וכי היכי דדרשא דכי יתן קאי אכולה פרשתא ה"נ על כל דבר פשע קאי אכולהו וכ"ת פרטי דכסף או כלים למה לי הא דרשינן לעיל מה כלים שנים כו' וא"ת ומ"ת אמאי איצטריך רעהו למעוטי הקדש תיפוק ליה מוגנב מבית האיש דדרשינן במרובה (שם דף עו. ושם) ולא מבית הקדש וי"ל דהתם ארעהו סמוך ועיקר קרא לא אתא אלא לדרוש וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב (ס) וקטיה נמי לענין הקדש אי נמי התם בגנב עצמו והכא איצטריך לטוען טענת גנב ולמסקנא דמרובה (שם) לא הוי כלל ופרט קרא דעל כל דבר פשע דמסיק כל ריבויא הוא והני פרטי חד למעוטי קרקע וחד למעוטי עבדים וכו' ואגב ריהטא נקט האי תנא כלל ופרט וכלל דבמדה זו נמי ממעטי כל הני:

וכל

כולהו טענתא נמי כו'. ומאי פעמים ורבנן אמאי פליגי עליה: **אלא בדרבה קמיפלגי.** ולעולם בטוענו קטן ומשום דאין טענתו תשובה במקום אחר דכתיב [שמות כב] כי יתן איש קרי ליה הכא טענת עצמו מיהו הכא טענה היא דהא איכא נתינת איש דמכח נתינת האב היא באה והיינו דקאמר פעמים וכי תימא רבנן אמאי פליגי עליה בדרבה קמיפלגי: **הכא דלא אמר ברי לי.** רישא דקתני פטור דלא אמר היתום ברי לי סיפא דקתני נשבעין לקטן דאמר ברי לי: **ליפרע מנכסי קטן.** מנכסי יתום ואפי' הוציא שטר עליו צריך שבועה שלא נתקבל חוב זה מאביו: **ליפרע מנכסי הקדש.** המקדיש נכסיו ויצא עליו שט"ח ובא ליפרע מן הנכסים צריך שבועה: **תנינא.** במסכת כתובות (דף פז.) ולקמן בכל הנשבעין (דף מה.): **בין לזיבורית.** דתנן בהניזקין (גיטין מח:) אין נפרעין מן היתומין אלא מן הזיבורית. והיינו דתנא תרתי חדא לגדולים וחדא לקטנים: **אדם עושה קנוניא על ההדיוט.** הלוה הזה עשה (ג) עצה רמיותא עליו ואמר אני חייב לזה כדי שיטרוף הקרקע ממנו ויחלוקו ברמיותא: **מנה לפלוני בידי.** (ד) הגביהו תחלה מן הנכסים שהקדשתי: **אין אדם חוטא ולא לו.** בשביל יורשין: **מתני' קדשים שחייב באחריותן.** כגון אמר הרי עלי עולה והפריש בהמה לנדרו והפקידה לזה נשבע עליה אותו שהפקדון בידו דרעהו קרינן ביה דדבר הגורם לממון לרבי שמעון כממון דמי: **יש דברים שהן בקרקע.** שמחוברין לקרקע ואינן כקרקע ונשבעין עליהן. ובגמ' [מג.] מפרש פלוגתייהו: **גמ' ולא תשלומי שלשה וארבעה.** (ה) וכיון דכפל ליכא הוו להו שלשה וארבעה:

כי

עין משפט נר מצוה

סב א ב מיי' פי"ד מהל' מלוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע חו"מ סימן קח סעיף יח:

סג ג מיי' שם פי"ט הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעיף יח:

סד ד מיי' פ"ו מהלכות ערכין הלכה טו:

סה ה ו מיי' שם הלכה יח והלכה יט סמג עשין קלא טוש"ע חו"מ סימן רנה סעיף ג:

סו ז מיי' פ"ה מהלכות טוען הלכה א סמג עשין צד טוש"ע חו"מ סימן צה סעיף א:

סז ח מיי' פ"ב מהל' גניבה הלכה א והל' ב סמג עשין עא טור חו"מ סימן שנ:

סח ט מיי' פ"ב מהל' שכירות הלכה א סמג עשין פט טוש"ע חו"מ סי' צה סעיף א וסימן שא סעיף א:

סט י מיי' שם הל' ד ופ"ה מהל' טוען הלכה ד סמג שם וסימן צה טוש"ע חו"מ סי' צה סעיף ב ועיין במ"מ:

ע כ מיי' פ"ד מהלכות טוען ונטען הלכה א סמג עשין סימן צה טוש"ע חו"מ סימן פח סעיף כב וסעיף כד:

◆

מוסף רש"י

כולהו נמי טענת אחרים והודאת עצמו. ולכך נשבעין עליה וכי האי גווני מי פליגי רבנן עליה ומי הוה קאמר פעמים שאדם נשבע, כל שעתא כי האי גוונא משתבע (גיטין נא.). אלא. לא תימא בטוענו גדול אלא בטוענו קטן, ודקשיא לך אין נשבעין על טענת קטן, הני מילי בשטוענו הפקדתי לך, דגבי שבועה כתיב כי יתן איש ולא קטן, אבל בא בטענת [illegible]

ליה טענת עצמו, משום דטענת קטן כעלמא לית בה מששא (כתובות יח.). אבל בפני בנו מעיז. ואפילו הוא גדול (שם). מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה. ואפילו הוליא שטר, דאי הוה אבוהון דיתמי קיים דלמא הוה טעין ואמר אשתבע לי דלא פרעתיך ומשבעינן ליה כדאמרינן בכתובות (פז.), והשתא אנן טענינן בשביל יתמי (גיטין נ.). [illegible]

מסורת הש"ס

א) ב"ק קו. ב"מ ג. כתובות יח. גיטין נא:, ב) [לקמן מה.], ג) גיטין נ. כתובות לד., ד) כתובות פז. לקמן מה., ה) ב"ב קנד: [ערכין כג.], ו) [שם ב"מ ה: קדושין סג:], ז) [ב"מ ט.], ח) ב"מ נח. ע"ש, ט) גיטין לט. סנהדרין טו. ב"מ ק., י) ב"ק סב: ב"מ מ:, כ) [לעיל לו:], ל) [נ' תיבות הללו נראה כמיותר], מ) [ב"מ נז:], נ) [שמות כב], ס) [ועי' תוספות ב"ק סג. ד"ה רעהו],

◆

תורה אור השלם

ו. עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ה"מ שכיב מרע. נ"ב עי' נמוק' בב"ב דף קעה: (ב) שם על כל דבר פשע. נ"ב לשון רש"י בזהב דף נו ע"ב על כל דבר פשע סיפיה דקרא מישתעי בטוען טענת גנב או בגנב עצמו: (ג) רש"י ד"ה אדם וכו' הלוה הזה עשה עצמו רמיה עליו: (ד) ד"ה מנה וכו' הגביהו תחלה: (ה) ד"ה ולא תשלומי וכו' דכיון:

◆

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה שומר. ואם שאל כו'. ויש מחייבין. כ"ה (נספי' ל"ה ס"א וע"ש בש"ך ובאחרונים) ובסימן ש"א סתם כדעת התוס':

◆

רבינו חננאל

ור' אליעזר בן יעקב ורבנן בהאי דרבה פליגי דאמר מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו כו'. ר' אליעזר בן יעקב סבר לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו מעיז. הלכך לאו משיב אבדה הוא לפיכך תני אבל נשבעין לקטן. ולא קטן ממש הוא. אלא אפי' גדול כמו שאמרנו למעלה. ואקשינן ליה לרב ומי מצית אמרת לה למתני' בהדין אורחא. ור' אליעזר היא. והא קתני סיפא דרישא מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא נ' פטור. מפני שהוא כמשיב אבדה לבעלים. ופרקינן התם בסיפא דרישא בדלא טעין הבן ברי לי דמנה לאבא בידך אלא מספק. לפיכך אמרינן כיון דהודה לו במקצת משיב אבדה הוא ופטור משבועה דאורייתא. אבל הכא בנשבעין לקטן. ואוקימנא כר' אליעזר (בטוען) בטוענו ברי לי שאבא נושה בך מנה. הודה לו במקצת חייב. וי"א הכי פירק רב התם בסיפא דרישא בדאמר הנתבע ברי לי דלית ליה עלי [אלא] נ' הלכך פטור. סיפא בדאמר מספקא לי לפיכך רמו עליה שבועה כי היכי דלודי. ושמואל אמר הא דתנן אבל נשבעין לקטן להפרע מנכסי קטן כגון אלמנה מנכסי יתומין וכיוצא בה. הבא ליפרע מנכסי יתומין נשבע להן. וכדתני אביי קשישא יתומים שאמרו יתומים גדולים ואין צ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית. [illegible] משועבדים לא יפרע אלא בשבועה. [illegible] ופרקינן מהו דתימא משעבדי דכי [illegible] מר ק' לפלוני בידי נאמן. חזקה אין [illegible] לו. אבל ברי חיישינן שמא קנוניא [illegible] עליהן כו'. מנהני מילי שאלו כולן

[illegible]